

بررسی اثر تعرفه واردات مرکبات بر رشد تولید

نیو نوذری^(۱)، علی کیانی‌راد^(۲) و فاطمه جهانی بهنمیری^(۳)*

چکیده

اصلاحاتی که در سیاست تجاری کشاورزی ایران و در برنامه سوم توسعه صورت گرفته، در دو دهه گذشته کم سابقه بوده است. تعرفه از مهمترین و متداولترین ابزارهای کنترل مرزی از تولیدات داخلی در کلیه کشورهای جهان محسوب می‌شود و مالیاتی است که بر واردات کالا اعمال می‌گردد. نکته بسیار مهم این است که نحوه پراکنش تعرفه‌ها در بین کالاها و کشورهای مختلف نیز بسیار ناموزون است. تعامل و گسترش مناسبات با اقتصاد جهانی نیازمند شفافیت، پایداری و انعطاف پذیری رژیم تجاری و نظام تعرفه کشور است. دستیابی به این خصوصیات طراحی یک نظام نوین و بهینه تعرفه کشاورزی را ضروری ساخته است. به منظور طراحی بهتر نظام نوین تعرفه کشاورزی، ارزیابی ساختار و وضعیت گذشته نظام تعرفه کشاورزی بسیار مؤثر است. تعرفه فصلی نوعی از تعرفه گمرکی است که در مقاطع مختلف زمانی با نرخ متفاوتی وضع می‌شود. از تعرفه فصلی موقعی استفاده می‌شود که توازن عرضه و تقاضا به طور معنی داری در فصول مختلف سال تغییر کند.

ارایه مقاله حاضر به منظور شناخت نقاط ضعف و کاستی‌های نظام فعلی و وضعیت موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای بر تولید یا واردات سالیان گذشته صورت گرفته است. در این تحقیق با بکارگیری مدل تعادل جزئی اسمارت، اثر ایجاد تجارت مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که به رغم سطح بالای تعرفه محصولات کشاورزی، این ابزار قادر به حمایت مؤثر از تولیدات داخلی نبوده است. از دیگر نتایج تحقیق حاضر می‌توان به اتکای رژیم تعرفه‌ای به تصمیمات کوتاه مدت سالانه، استفاده نامناسب از ابزارهای تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای در کنار یکدیگر، توجه نشدن به توان رقابتی محصولات و اصل مزیت نسبی و عدم حمایت منطقی از تولیدات داخل در صورت کاهش تعرفه‌ها در غیاب ابزارهای غیرتعرفه‌ای اشاره کرد است.

طبقه بندی JEL: F31, F39

واژه‌های کلیدی: تعرفه، ابزارهای تعرفه‌ای، ابزارهای غیرتعرفه‌ای، ایجاد تجارت

مقدمه

تعرفه از مهمترین و متداولترین ابزارهای حمایت مرزی از تولیدات داخلی است که تقریباً در تمام کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد و مالیاتی است که بر واردات کالا اعمال می‌گردد. نکته بسیار مهم این است که نحوه پراکنش تعرفه‌ها در بین کالاها و کشورهای مختلف نیز بسیار ناموزون است. تعامل و گسترش مناسبات با اقتصاد جهانی نیازمند شفافیت، پایداری و انعطاف پذیری رژیم تجاری و نظام تعرفه کشور است. دستیابی به این خصوصیات طراحی یک نظام نوین و بهینه تعرفه کشاورزی را ضروری ساخته است. به منظور طراحی بهتر نظام نوین تعرفه کشاورزی ارزیابی ساختار و وضعیت گذشته نظام تعرفه کشاورزی بسیار مؤثر است. وضع تعرفه منجر به تخصیص درآمد از مصرف کنندگان به تولید کنندگان و دولت می‌شود. در نگرش عمومی،

* به ترتیب:

۱- نیونوذری، استادیار رشته اقتصاد کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج

۲- استادیار و عضو هیأت علمی موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی- وزارت جهاد کشاورزی

۳- فاطمه جهانی بهنمیری دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، ۰۹۱۱۳۱۱۶۹۶۴ دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

تعرفه‌ها و موانع غیر تعرفه‌ای منجر به انتقال تقاضا از محصولات خارجی به محصولات داخلی شده و لذا تولید کنندگان داخلی را به افزایش تولید تشویق می‌کنند. در حقیقت، وضع تعرفه‌ها، تولید داخلی و اشتغال را به هزینه زیان‌های رفاهی مصرف کنندگان و قیمت‌های بالاتر، افزایش می‌دهد. بر خلاف بخش صنعت، در بخش کشاورزی مقاومتها در برابر کاهش حمایت‌های تعرفه‌ای و پرداخت یارانه‌های صادراتی همچنان وجود دارد و کشورهای صنعتی همچنان موانعی را در دسترس بازار محصولات کشاورزی برای کشورهای در حال توسعه ایجاد می‌کند. اهمیتی که کشورهای گوناگون برای حمایت از بخش کشاورزی قائل هستند، سبب شده تا تقریباً همه‌ی آنان از ترکیبی از موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای برای حمایت مرزی از محصولات تولید شده در این بخش استفاده کنند. بگونه‌ای که این امر را می‌توان یکی از مهمترین دلایل کوچکی تجارت بین‌المللی محصولات کشاورزی در مقایسه با حجم تولیدات این بخش دانست.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که میانگین تعرفه‌ها در کشور ما از سایر کشورهای جهان بالاتر است. علت اصلی این روند طی سالهای گذشته، بیش‌تر معطوف به مشکلاتی است که جهان غرب و بویژه آمریکا از ناحیه‌ی اعمال تحریم‌های اقتصادی متوجه کشور نموده است. در شرایطی که اقتصاد ایران طی سالیان متمادی هدف تحریم‌های غرب قرار گرفته است، طبیعی است که در هر دوره‌ای، به منظور حمایت از اشتغال و تولید داخلی اعمال تعرفه‌های بیش‌تر در دستور کار تصمیم‌گیران قرار گیرد. تعرفه‌های سال ۱۳۸۸ نشان می‌دهد، نزدیک به ۲ درصد میانگین مجموع تعرفه‌ها نسبت به سال پیش از آن افزایش یافته است (مقررات صادرات و واردات، ۱۳۸۸) از سوی دیگر، ایران یکی از پنج کشور جهان است که بالاترین نرخ تعرفه را برای واردات اعمال می‌کند (در سال ۱۳۸۸ میانگین نرخ تعرفه در ایران ۳۳ درصد است) و نرخ بالای تعرفه سبب شده تا در برخی ترتیبات منطقه‌ای با دیگر کشورها دچار مشکل شود. طی سالیان گذشته تجربه نشان داده که هر چه نرخ تعرفه بالا رود، قیمت‌های داخلی نیز افزایش یافته و در مقابل منجر به کاهش نرخ بهره‌وری، کاهش رقابت‌پذیری کالا در دیگر کشورها و ایجاد انگیزه برای واردات کالای بیرونی شده است. همچنین برآوردها نشان می‌دهد که میانگین نرخ تعرفه‌ها در بخش کشاورزی در جهان بالاتر از بخش صنعت بوده است.

اهداف تحقیق

- ۱- برآورد و تعیین اثر تعرفه واردات مرکبات بر رشد تولید چگونه بوده است.
- ۲- کاهش یا افزایش تعرفه چه تأثیری بر واردات مرکبات دارد.

اهمیت تعرفه به عنوان یک ابزار مؤثر حمایتی :

بهترین کارکرد و ضرورت چنین تحقیقی نیاز بخش کشاورزی به یک مرجع اطلاعاتی قوی و خلاصه شده از وضعیت سیاستها و روند تعرفه‌های بخش کشاورزی در گذشته است. تعرفه از مهمترین و متداولترین ابزارهای کنترل مرزی در کلیه کشورهای جهان محسوب می‌شود. اهمیت این ابزار در سیستم تجاری به حدی است که اساساً گفتگوهای مربوط به آزادسازی تجاری و موافقت‌نامه‌ی عمومی تعرفه و تجارت، (گات ۱۹۴۷) با بحث در خصوص تعرفه‌ها آغاز گردید. اهمیتی که کشورهای گوناگون برای حمایت از بخش کشاورزی قائل هستند، سبب شده تا تقریباً همه‌ی آنان ترکیبی از موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای را برای حمایت مرزی از محصولات تولید شده در این بخش بکار گیرند. به گونه‌ای که این امر را می‌توان یکی از مهم‌ترین دلایل کوچکی تجارت بین‌المللی محصولات کشاورزی در مقایسه با حجم تولیدات این بخش دانست. درک این نکته سبب شده تا کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی در موافقت‌نامه‌ی کشاورزی متعهد به تبدیل موانع غیر تعرفه‌ای خود به تعرفه و کاهش

معادل تعرفه ای بدست آمده در یک دوره ی زمانی معین - بر حسب درجه ی توسعه یافتگی خود- شوند ، ولی همچنان حمایت زیاد از محصولات کشاورزی مهم ترین عامل اخلاص تجارت جهانی محصولات کشاورزی می باشد. برآوردها نشان می دهد که میانگین نرخ تعرفه ها در بخش کشاورزی در جهان ، بالاتر از بخش صنعت بوده است .

نکته ی بسیار مهم آن است که نحوه پراکنش چنین تعرفه های بالایی در بین کالاها و کشورهای گوناگون نیز بسیار ناموزون است و ایران نیز به عنوان یک عضو جامعه ی جهانی طی چند دهه ی گذشته از ابزارهای حمایت مرزی استفاده نموده است ، ولی در طول چند دهه ی گذشته به دلایلی مانند دولتی بودن ساختار تجارت خارجی و یا دسترسی به درآمدهای نفتی ، هیچ گاه تعرفه ها در رژیم تجاری کشور از اهمیت چندانی برخوردار نبوده است . تضاد این امر با استراتژی توسعه ی صادرات و حضور گسترده تر در بازارهای جهانی و به ویژه تلاش برای عضویت در سازمان جهانی تجارت ، موجب شده تا قانون گذار در ماده ی ۱۱۵ قانون برنامه ی سوم توسعه ی اقتصادی واجتماعی کشور دولت را موظف به تبدیل موانع غیرتعرفه ای به تعرفه ای و طراحی رژیم تعرفه ای مناسب برای کشور کند . بر این مبنا طی چند سال گذشته تلاش های بسیاری صورت گرفته به گونه ای که برای نخستین بار در قانون صادرات و واردات سال ۱۳۸۲ همه ی مجوزهای ورود کالا حذف شد .

با وجود روند کاهش تعرفه ها در سطح جهان ، در سال ۱۳۸۸ ، در قانون بودجه، ماده ی ۴۰ به تصویب مجلس رسیده است که دولت را موظف به افزایش تعرفه ی محصولات نهایی کشاورزی تا سطح تعرفه ی خودرو کرده است . افزایش نرخ تعرفه بر بازار داخلی می تواند دارای پیامدهای گوناگونی باشد که نخستین پیامد آن تأثیرگذاری بر قیمت داخلی کالاهاست . از این رو بررسی افزایش نرخ تعرفه بر قیمت نهایی کالاهای اساسی برای سیاستگذاران از اهمیتی ویژه برخوردار است .

اهمیت انتخاب مرکبات به عنوان محصول منتخب :

تولید مرکبات در جهان امروزه از اهمیت به سزایی برخوردار بوده و با تولیدی در حدود ۶۰ میلیون تن و پوشش سطحی حدود ۱/۶ میلیون هکتار در جهان یکی از منابع بسیار مهم تولید ثروت ، مبادلات تجاری و اشتغال بکار ساکنین حدود ۴۹ کشور مرکبات خیز جهان شده است .

مرکبات در ردیف مهمترین گیاهان مناطق گرمسیری و نیمه گرمسیری قرار دارد . بیش از یک هزار گونه از آن بصورت اهلی یا خودرو شناخته شده است . پرتقال ، لیمو (لایم و لمون) ، نارنگی و گریپ فروت شناخته شده ترین اقلام مرکبات هستند که در سطح وسیعی تولید می شوند و دارای ارزش اقتصادی بسیار چشمگیری در کشورهایی نظیر : برزیل ، آمریکا ، چین و ... می باشد . به طوری که امروزه در دنیا مجموع فعالیتهای کشاورزی و اقتصادی و صنعتی این گروه تحت عنوان صنعت مرکبات شناخته شده است . اهمیت دیگر مرکبات ارزش غذایی آن است .

کشور ایران تا سال ۱۳۷۰ یکی از واردکنندگان مرکبات بوده و طی سالهای ۱۳۵۱ لغایت ۱۳۵۷ یکی از واردکنندگان عمده محصولات مرکبات بوده است . بطوریکه در سال ۱۳۵۵ به میزان ۲۶۱ هزار تن واردات داشته است . ولی از سال ۱۳۷۰ صادرات مرکبات را با عنایت به افزایش سطح زیرکشت و تولید آغاز کرده و تا سال ۱۳۸۰ طی ده سال با یک روند صعودی صادرات مرکبات را که عمدتاً به کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس و دریای عمان و کشورهای آسیای میانه بوده ادامه داده و تا سال ۱۳۸۸ نیز ادامه داشته است . صادرات مرکبات ایران علیرغم دارا بودن ۳/۵ درصد تولید جهان در حدود ۰/۴ درصد تجارت جهانی مرکبات است . در سالهای اخیر کسب درآمد از صادرات غیرنفتی بیش از پیش اهمیت یافته است بطوریکه صادرات کالاهای کشاورزی نقش اصلی را در تأمین درآمد حاصل از صادرات غیرنفتی ایفا نموده اند .

مطالعات انجام شده:

فریاد رس و مقدسی (۱۳۸۳)، نقاط ضعف و کاستی های نظام فعلی و وضعیت موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای در سالیان گذشته را در مقاله ای تحت عنوان بررسی نظام تعرفه بخش کشاورزی ایران طی دوره (۱۳۸۲-۱۳۶۱) مورد بررسی قرار دادند. در تحقیق حاضر برای اولین بار سعی شده است موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای محصولات کشاورزی مشمول موافقتنامه کشاورزی سازمان جهانی تجارت طی دوره ۱۳۸۲-۱۳۶۱ بررسی شود. نتایج این تحقیق نشان می دهد که به رغم سطح بالای تعرفه محصولات کشاورزی، این ابزار قادر به حمایت مؤثر از تولیدات داخلی نبوده است. از دیگر نتایج تحقیق حاضر می توان به اتکای رژیم تعرفه ای به تصمیمات کوتاه مدت سالانه، استفاده مناسب ابزارهای تعرفه ای و غیر تعرفه ای در کنار یکدیگر، شکاف زیاد بین تعرفه اسمی و وزنی و تک ابزاری و انعطاف ناپذیر بودن نظام تعرفه بخش کشاورزی اشاره کرد.

رحیمی بروجردی (۱۳۸۳)، در مقاله ای تحت عنوان مطالعه ای کاربردی و نظری پیرامون اثرات تعرفه بر رشد اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران، به منظور نشان دادن تأثیرات تعرفه بر رشد اقتصادی، ابتدا در چارچوب یک مدل نئوکلاسیک، تابع مطلوبیت خانواده را، حداکثر می کند. دوره زمانی مورد مطالعه از سال ۱۳۴۰ تا سال ۱۳۷۷ هجری شمسی است. اثرات تعرفه بر رشد اقتصادی در دو سناریوی مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. در سناریوی اول، فرض می شود که نرخ پیشرفت فناوری معادل دو درصد و نرخ استهلاک، معادل ده درصد است. در سناریوی دوم، نرخ پیشرفت فناوری دو درصد و نرخ استهلاک، پنج درصد فرض شده است. نتایج هر دو سناریو خاطر نشان می سازند که محدودیت های تجاری به کاهش نرخ رشد اقتصادی می انجامد.

کمبجانی و همکارانش (۱۳۸۰)، مقاله ای تحت عنوان مقررات دسترسی به بازار محصولات کشاورزی در موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت و اثرات آن بر اقتصاد کشاورزی ایران تهیه دیده اند. وی و همکارانش در محاسبه معادل تعرفه ای موانع غیر تعرفه ای تعدادی از محصولات کشاورزی و مقایسه آن با محدودیتهای تعرفه ای اعمال شده بر این محصولات نشان دادند که اولاً: معادل تعرفه ای قریب به اتفاق محصولات کشاورزی منفی است که این امر خود نشانه عدم حمایت از بخش کشاورزی توسط نظام تجاری می باشد. به نحوی که حتی مالیات پنهان نیز نتیجه این گونه سیاستها بر بخش کشاورزی بوده است.

فیض آبادی و مقدسی (۱۳۸۶)، مقاله ای تحت عنوان تحلیل روند حمایت تعرفه ای بخش کشاورزی در ایران طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۶۳ ارائه داده اند. در تحقیق حاضر به منظور تحلیل روند حمایت تعرفه ای در طی سالهای ذکر شده در ابتدا گزارش از این روند در طی دوره و در بین فصول مختلف مشمول موافقت نامه محصولات کشاورزی (AOA) ^۱ ارائه می شود و سپس به تحلیل این گزارش و یافتن خصوصیات اصلی نظام تعرفه ای بخش کشاورزی ایران، نقاط ضعف و کاستی ها و هم چنین نقاط قوت آن می پردازند.

مطالعه حسینی (۱۳۸۴) با عنوان سیاست تجاری کشاورزی ایران و تعیین معادل تعرفه ای در قالب ضوابط سازمان جهانی تجارت، نشان می دهد که هر چند موانع غیرتعرفه ای بر محصولات کشاورزی ایران در ظاهر با هدف حمایت از تولید داخلی وضع شده، اما اساساً نه تنها حمایت تجاری معناداری از تولیدات داخلی نشده، بلکه مالیات پنهانی نیز بوده است.

میلجکویک (۲۰۰۴)، مقاله ای را تحت عنوان تجارت آزاد سازی و میزان تغییر در کیفیت واردات، در بازار واردات گوشت قرمز ژاپن ارائه داد. به اعتقاد وی اشکال مختلف آزاد سازی به الگوهای متفاوتی از مصرف واردات منجر می شود.

¹ -Agreement on Agriculture

ارائه مدل :

بطور کلی تحلیل های کمی اثر ایجاد مناطق تجارت آزاد بر جریانهای تجاری بین دو کشور از طریق مدل های تعادل عمومی و یا در چارچوب مدل های تعادل جزئی انجام می شود .

به منظور دستیابی به اهداف این تحقیق مدل تعادل جزئی مورد نظر است . در مدل های تعادل جزئی نتایج به تفصیل در سطح کالایی قابل ارائه است و به همین علت امکان بررسی دقیق آثار تغییر سیاستهای تجاری بر تجارت فراهم می آید . به علاوه داده ها و اطلاعات مورد نیاز در این گونه مدلها نیز در مقایسه با سایر شکل های ارزیابی کمتر است. یکی از مدل های تعادل جزئی ایستا «اسمارت» می باشد که به طور مشترک توسط انکتا د و بانک جهانی تدوین شده و در جریان مذاکرات دور اروگوئه از طرف کشورها در سطح وسیعی مورد استفاده قرار گرفته است. (Jachia & Teljeur, 1998) این مدل برای شبیه سازی اثرات پیشنهاد یک موافقتنامه ناحیه تجارت آزاد (FTA) بر جریانهای تجاری دو جانبه یا چند جانبه با دیگر شرکای تجاری به کار می رود. در این مدل برای تعیین اثرات موافقتنامه، سمت واردات و سمت صادرات به صورت جداگانه بررسی و سپس با تلفیق آن ها به تعیین اثر خالص مبادرت می شود . پیش بینی شبیه سازی اسمارت بطور مستقیم متأثر از سه متغیر کلیدی یعنی سطح جاری واردات، اندازه کاهش تعرفه و کشش تقاضای واردات می باشد.

این رابطه افزایش واردات ایران در اثر کاهش قیمت نسبی کالاهای وارداتی را اندازه گیری می کند و در واقع مشخص می نماید که این واردات جایگزین تولیدات داخلی ایران می شود و نتیجه آن افزایش خالص در واردات ایران از کشورهای دیگر و کاهش خالص در تولیدات داخلی ایران می باشد . در این حالت کالاهای وارداتی با هزینه های کمتر از کشورهای مورد نظر جایگزین تولیدات داخلی ایران با هزینه های نسبتاً بالاتر می شود .

برای اندازه گیری ایجاد تجارت از یک تابع تقاضای واردات ساده شده استفاده می شود که در آن واردات کالای i از کشور k توسط کشور j انجام می پذیرد :

$$M_{ijk} = f(Y_j, P_{ij}, P_{ik}) \quad (1)$$

تابع عرضه صادرات ساده شده کالای i از کشور k را بصورت زیر می توان تعریف نمود:

$$X_{ikj} = f(P_{ikj}) \quad (2)$$

معادله تعادل در تجارت بین دو کشور j و k در یک مدل تعادل جزئی استاندارد به صورت زیر تعریف می شود :

$$M_{ijk} = X_{ikj} \quad (3)$$

در شرایط تجارت آزاد قیمت داخلی کالای وارداتی i از کشور k در کشور j ، با تغییراتی که در نرخ تعرفه ارزشی کشور j رخ می دهد به صورت زیر تعریف می شود :

$$P_{ijk} = P_{ikj}(1 + t_{ijk}) \quad (4)$$

به منظور دستیابی به رابطه ایجاد تجارت، ابتدا مشتق کلی از رابطه قیمت (رابطه (4)) گرفته می شود :

$$dP_{ijk} = P_{ikj} dt_{ijk} + (1 + t_{ijk}) dP_{ikj} \quad (5)$$

با جایگزینی رابطه های (4) و (5) در رابطه کشش تقاضای واردات کالای i از کشور k توسط کشور j رابطه زیر حاصل خواهد

شد:

$$\frac{dM_{ijk}}{M_{ijk}} = \eta_i^m \left(\frac{dt_{ijk}}{1+t_{ijk}} + \frac{dP_{ijk}}{P_{ijk}} \right) \quad (6)$$

با الهام از رابطه (۳) و مشتق گیری کلی از آن، رابطه $\frac{dM_{ijk}}{M_{ijk}} = \frac{dX_{ikj}}{X_{ikj}}$ منتج می شود که برای بیان معادله عرضه کالای i از آن می توان استفاده نمود :

با جایگزینی رابطه $\frac{dP_{ikj}}{P_{ikj}} = \frac{1}{\gamma_i^e} \frac{dM_{ijk}}{M_{ijk}}$ در معادله (۶) امکان محاسبه اثر ایجاد تجارت به وجود می آید که معادل رشد صادرات کشور k در صادرات کالای i به کشور j است :

$$TC = M_{ijk} \eta_i^m \frac{dt_{ijk}}{((1+t_{ijk})(1-\eta_i^m / \gamma_i^e))} \quad (7)$$

یکی از فروض این مدل ، فرض کشش بی نهایت عرضه می باشد. اگر کشش صادرات به سمت بی نهایت میل کند ($\gamma_i^e \rightarrow \infty$) آن گاه رابطه (۷) را می توان به صورت ساده تر بیان نمود :

$$TC = M_{ijk} \eta_i^m \frac{dt_{ijk}}{(1+t_{ijk})} \quad (8)$$

بطوری که در آن :

$$M_{ijk} = \text{بیانگر واردات اولیه کالای } i \text{ از کشور } k,$$

$$\frac{dt_{ijk}}{(1+t_{ijk})} = \text{بیانگر تغییرات سطوح تعرفه ای کالای } i \text{ در کشور } j,$$

$$\eta_i^m = \text{بیانگر کشش تقاضای واردات کالای } i \text{ از کشور } k \text{ توسط کشور } j \text{ می باشد.}$$

بنابراین رابطه (۸) برای ایران به صورت قابل استفاده می باشد.

$$TC_{IRAN} = M_{IRAN} \eta_i^{IRAN} \frac{dt_{IRAN}}{(1+t_{IRAN})}$$

در مدل های تجارت ، کشش های صادرات و واردات و متغیرهای سیاست تجاری از متغیرهای کلیدی می باشند . مطابق با فرضیه آرمینگتون (۱۹۶۹) کشش های جانشینی بین کالاها با استفاده از کشش های تقاضای واردات و صادرات که در مدل های تجربی دیگر برآورد شده است ، به یکدیگر مرتبط می گردند و در این زمینه می توان از برآوردهای تجربی تحقیقات دیگر استفاده نمود. به عنوان مثال « رابرت استرن و همکاران (Stern, R& et.al(1976) در مجموعه ای برخی از کشش های تجاری که بهترین تخمین در مورد مناطق و کالاهای مختلف بوده است را جمع آوری نمودند . اغلب این کشش های برآوردی نسبتاً پایین و حول و حوش یک بوده اند و تحقیقات انجام یافته در این زمینه طی سالهای متمادی ، منطقی بودن آن ها را از لحاظ تئوریک به اثبات رسانده است . «گامد» (Gummed(2000) نیز مقدار $1/56$ - را برای کشش قیمتی واردات افریقای جنوبی برآورد نموده است و در مطالعه انکتاد مقدار $1/5$ - را برای کشش قیمتی تقاضای واردات تمام کالاها مورد استفاده قرار گرفته است . هر چند بکار بردن کشش یکسان برای تمامی کالاها رضایت بخش نمی باشد ، اما برآورد کشش قیمتی تقاضای واردات برای کشورهای در حال توسعه

همواره با مشکلاتی روبرو می باشد؛ به طوری که علامت کسش برخی از تخمین ها در خلاف جهت بوده و به عنوان مثال بیانگر افزایش تقاضای واردات در اثر افزایش قیمت است. علاوه بر آن در مورد برخی از کالاها نیز هیچ گونه تخمینی وجود ندارد. بنابراین در تحقیق مورد نظر به منظور دستیابی به نتایج منطقی تر، کسش تقاضای واردات برای کشورهای در حال توسعه مورد نظر در سالهای مختلف، متفاوت می باشد.

داده ها :

داده های مورد استفاده در این تحقیق، آمار صادرات و واردات مرکبات ایران به کشورهای متقاضی در سالهای ۱۳۷۰-۱۳۸۸ از مرکز آمار و مؤسسه پژوهشهای بازرگانی می باشد. اطلاعات مربوط به تعرفه های ایران بر کالاهای وارداتی از قانون مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۷۰-۱۳۸۸ ایران برای کدهای شش رقمی از وزارت بازرگانی و گمرک استخراج شده است.

تحلیل نتایج و یافته ها :

برای واردات محصولات کشاورزی مبالغی تحت عنوان حقوق گمرکی، سود بازرگانی و گاهی عوارض دریافت می شود. واردات مرکبات (پرتقال، گریپ فروت) نیز مشمول پرداخت این موارد می شود که در کل تعرفه مرکبات را تشکیل می دهد. بررسی حقوق گمرکی، سود بازرگانی و حقوق ورودی مرکبات در سالهای ۸۰ الی ۸۵ برای پرتقال و ۸۰ الی ۸۳ برای گریپ فروت نشان می دهد که از تعرفه به عنوان یک ابزار حمایتی در کشور برای حمایت از تولید مرکبات استفاده نگردیده است. همچنین از سال ۸۴ حقوق گمرکی و سود بازرگانی از جدول مقررات صادرات و واردات حذف و حقوق ورودی وارد جدول شد. حقوق ورودی از مجموع حقوق گمرکی و سود بازرگانی بدست می آید. جداول ۱، ۲ وضعیت حقوق گمرکی، سود بازرگانی و حقوق ورودی را برای پرتقال و گریپ فروت نشان می دهد.

جدول (۱) حقوق گمرکی، سود بازرگانی و حقوق ورودی پرتقال طی دوره ۱۳۸۰ - ۱۳۹۰ (درصد)

شرح	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴*	۱۳۸۵*	۱۳۸۶*	۱۳۸۷*	۱۳۸۸*	۱۳۸۹*	۱۳۹۰*
حقوق گمرکی	۱۰	۱	۴*	۴	-	-	-	-	-	-	-
سود بازرگانی	۱۷۰	۴۱	۴۱	۴۶	-	-	-	-	-	-	-
حقوق ورودی	۱۸۰	۴۲	۴۵	۵۰	۴۵	۴*	۴۵*	۴۵*	۴۵*	۴۵*	۴۵*

مأخذ: مقررات صادرات و واردات، سالهای مختلف

جدول (۲) حقوق گمرکی، سود بازرگانی و حقوق ورودی گریپ فروت طی دوره ۱۳۸۰ - ۱۳۹۰ (درصد)

شرح	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴*	۱۳۸۵*	۱۳۸۶*	۱۳۸۷*	۱۳۸۸*	۱۳۸۹*	۱۳۹۰*
حقوق گمرکی	۱۰	۱	۴*	۴	-	-	-	-	-	-	-
سود بازرگانی	۱۷۰	۴۱	۴۱	۳۶	-	-	-	-	-	-	-
حقوق ورودی	۱۸۰	۴۲	۴۵	۴۰	۴۰	۴۰*	۴۰*	۴۰*	۴۰*	۴۰*	۴۰*

مأخذ: مقررات صادرات و واردات، سالهای مختلف

* قابل توجه اینکه در سال ۱۳۸۲ حقوق گمرکی به حقوق پایه تغییر نام یافت و همچنین از سال ۸۴ الی ۹۰ میزان حقوق گمرکی و سود بازرگانی در حقوق ورودی خلاصه شد.

مجموع حقوق گمرکی و سود بازرگانی در جداول فوق نشان می‌دهند که در طی سالهای ۸۰ الی ۸۶ برای پرتقال طی سالهای ۸۰ الی ۸۳ برای گریپ فروت سیاست منسجمی درباره تعرفه در کشور وجود نداشته است، به نحوی که نوسانهای قابل توجهی در حقوق گمرکی و سود بازرگانی این دوره ملاحظه می‌شود. در سال ۱۳۸۱ حقوق گمرکی و سود بازرگانی کاهش در خور توجهی داشت به نحوی که حقوق ورودی نیز از این اصل مستثنی نبوده است. تا جایی که در سال ۸۵ نیز حقوق ورودی برای پرتقال به مقدار زیادی کاهش یافت. اما از سال ۸۶ الی ۹۰ حقوق ورودی برای پرتقال در سطح ۴۵٪ ثابت ماند و تغییری نداشت. همچنین از سال ۸۳ الی ۹۰ حقوق ورودی برای گریپ فروت در سطح ۴۰٪ ثابت ماند و تغییری نداشت.

صادرات پرتقال ایران به برخی از کشورهای جهان که عمده صادرات به آنها صورت گرفته در طول دوره دارای نوساناتی بوده است که به شرح زیر می‌باشد:

در سال ۱۳۸۰ میزان صادرات ۶۲۸۱ تن بوده است که از این میزان بیشترین مقدار به ترکمنستان با ۲۸۴۸ تن و کمترین مقدار به فدراسیون روسیه با ۴۴ تن اختصاص داشت. در سال ۱۳۸۱ میزان صادرات به ۳۰۶۳ تن کاهش یافت که ترکمنستان با ۱۲۱۴ تن بیشترین و عراق با ۲ تن کمترین مقدار صادرات را دارا بودند. در سال ۱۳۸۲ صادرات ایران به میزان چشمگیری افزایش یافت و به سطح ۲۰۹۹۲ تن رسید که بیشترین مقدار به عراق با ۱۶۸۰۸ تن و کمترین مقدار به ارمنستان با ۱۳ تن اختصاص یافت. در سال ۱۳۸۳ مجدداً میزان صادرات به ۱۹۵۱۳ تن کاهش یافت که در این بین بیشترین مقدار به عراق با ۱۸۶۷۹ تن و کمترین مقدار به آذربایجان با ۱۶ تن اختصاص یافت. کاهش میزان صادرات در سال ۱۳۸۳ پایدار نبوده و مجدداً در سال ۱۳۸۴ به ۲۰۰۹۶ تن افزایش یافت به گونه‌ای که بیشترین سهم صادرات به عراق با ۱۸۶۰۳ تن و کمترین سهم به تاجیکستان با ۱۳ تن مربوط می‌شود. در سال ۱۳۸۵ صادرات ایران مجدداً به میزان چشمگیری کاهش یافت و به ۱۳۵۳۶/۹۹ تن رسید که از این میزان بیشترین مقدار صادرات به عراق با ۱۰۸۹۴ تن و کمترین مقدار صادرات به فدراسیون روسیه با مقدار ناچیز ۰/۹۹ تن اختصاص یافت. در سال ۱۳۸۶ میزان صادرات به اندازه ۷۲۶۹ تن کاهش یافت که بیشترین مقدار صادرات به میزان ۵۵۹۴ تن به عراق و کمترین مقدار به میزان ۲ تن به ترکیه اختصاص یافت. در سال ۱۳۸۷ این کاهش ادامه داشت و به ۲۰۵۹ تن رسید که ترکمنستان با ۸۰۹ تن بیشترین و ازبکستان با ۲ تن کمترین مقدار صادرات را دارا بودند. در سال ۱۳۸۸ میزان صادرات به ۱۶۸۹ تن رسید که از این مقدار، بیشترین مقدار به ترکمنستان با ۴۲۳ تن و کمترین مقدار به امارات متحده عربی با ۳ تن اختصاص یافت.

طی سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۳ میزان واردات پرتقال ایران صفر بوده است، اما در سال ۱۳۸۴ میزان واردات به ۴۱۴۲۴ تن افزایش یافت که از این مقدار امارات متحده عربی با ۳۰۱۴۷ تن بیشترین و مصر با ۷۲۰ تن کمترین مقدار را به خود اختصاص داده‌اند. در سال ۱۳۸۵ واردات ایران به میزان ۶۵۸۶۵ تن افزایش یافت که از این میزان بیشترین مقدار به امارات متحده عربی با ۳۸۳۸۵ تن و کمترین مقدار به ترکیه با ۲۲۱۴ تن اختصاص یافت. در سال ۱۳۸۶ نیز واردات ایران به سیر صعودی خود ادامه داد و به ۱۲۱۰۵۷ تن رسید که بیشترین مقدار واردات به اندازه ۷۶۴۳۹ تن سهم مصر و کمترین مقدار واردات به اندازه ۱۲۲ تن سهم چین بوده است. در سال ۱۳۸۷ میزان واردات به اندازه ۸۴۶۱۲ تن کاهش یافت که بیشترین مقدار سهم مصر به اندازه ۳۷۴۸۱ تن و کمترین مقدار سهم جمهوری عربی سوریه به اندازه ۶۲ تن بوده است. در سال ۱۳۸۸ مجدداً میزان واردات پرتقال افزایش یافت و به ۱۵۰۵۲۸ تن رسید که از این میزان بیشترین مقدار سهم مصر با ۵۷۱۹۵ تن و کمترین مقدار سهم بحرین با ۷۲ تن می‌باشد.

کشش تقاضای واردات پرتقال در طی سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۴ برای کلیه کشورهای منتخب صفر می‌باشد. لذا تقاضای پرتقال در این سالها برای کلیه کشورها بی‌کشش یا کم‌کشش است، به این معنی که عکس‌العمل مصرف‌کننده از لحاظ مقدار تقاضای پرتقال، کمتر از تغییرات به وجود آمده در قیمت آن می‌باشد. در سال ۱۳۸۵ کشش تقاضای واردات پرتقال برای مصر

۰/۷ ، آفریقای جنوبی ۰/۸۳ ، امارات متحده عربی ۱/۰۶ و برای مابقی کشورها صفر می باشد ، که کشتش تقاضای مصر و آفریقای جنوبی و سایر کشورها بی کشتش و برای امارات متحده عربی با کشتش می باشد و مفهوم تقاضای باکشتش بدین صورت است که عکس العمل مصرف کننده از لحاظ مقدار تقاضای پرتقال ، از تغییرات به وجود آمده در قیمت آن بیشتر است . در سال ۱۳۸۶ کشتش تقاضای واردات پرتقال برای مصر و آفریقای جنوبی به ترتیب به ۱/۰۲ و ۰/۹۴ افزایش یافت ، اما برای امارات متحده عربی به ۰/۹۵ کاهش یافت ، همچنین ترکیه دارای کشتش تقاضای ۰/۰۱ بوده و سایر کشورها دارای کشتش تقاضای صفر می باشند . کشتش تقاضای مصر و ترکیه با کشتش و برای آفریقای جنوبی ، امارات متحده عربی و سایر کشورها بی کشتش می باشد . در سال ۱۳۸۷ کشتش تقاضای واردات پرتقال برای مصر ، ترکیه ، چین و جمهوری عربی سوریه به ترتیب به میزان ۱/۰۵ ، ۱/۱۴ ، ۰/۹۲ و ۰/۹۹ افزایش و برای آفریقای جنوبی و امارات متحده عربی به ترتیب به میزان ۰/۵۱- و ۰/۶۴ کاهش یافت و برای سایر کشورها همواره صفر می باشد . از آنجایی که در شرایط معمول همواره تغییرات قیمت و مقدار تقاضا در خلاف جهت یکدیگر می باشند ، ضریب کشتش تقاضا همواره عددی منفی است . بنابراین غالباً از علامت منفی آن صرف نظر شده و به صورت قدر مطلق بیان می شود یا یک علامت منفی برای ϵ در نظر گرفته می شود . در نتیجه کشتش تقاضای واردات پرتقال برای آفریقای جنوبی ۰/۵۱ می باشد . کشتش تقاضا برای مصر و ترکیه با کشتش و برای آفریقای جنوبی ، امارات متحده عربی ، چین ، جمهوری عربی سوریه و سایر کشورها بی کشتش می باشد . در سال ۱۳۸۸ کشتش تقاضای واردات پرتقال برای امارات متحده عربی ، چین و بحرین به ترتیب به میزان ۰/۸۱ ، ۱/۰۷ و ۱ افزایش ، برای مصر و ترکیه به ترتیب به میزان ۰/۶ و ۰/۸ کاهش یافت و برای آفریقای جنوبی ثابت و به اندازه ۰/۵۱ و برای سایر کشورها صفر می باشد . کشتش تقاضای چین با کشتش ، برای مصر ، آفریقای جنوبی ، امارات متحده عربی ، ترکیه و سایر کشورها بی کشتش و برای بحرین دارای کشتش واحد می باشد . بدین معنی که تغییرات ایجاد شده در مقدار تقاضای پرتقال ناشی از تغییر قیمت ، با تغییرات به وجود آمده در قیمت آن برابر است .

با توجه به کشتش تقاضا برای کشورهای منتخب در سالهای مختلف ، ایجاد تجارت در طی سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۴ و همچنین ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ برای کلیه کشورهای مورد بررسی صفر می باشد . در سال ۱۳۸۵ ایجاد تجارت برای کشورهای مصر ، آفریقای جنوبی و امارات متحده عربی به ترتیب ۱۰۹۳۰۵- ، ۱۸۴۹۵۷/۲- ، ۶۱۰۳۲۱/۵- و برای سایر کشورها صفر می باشد . در سال ۱۳۸۶ ایجاد تجارت برای کشورهای مصر ، آفریقای جنوبی ، امارات متحده عربی و ترکیه به ترتیب به ۱۱۶۹۵۱۶/۷ ، ۱۰۹۴۵۸/۳ ، ۱۷۸۹۹۴/۲۵ و ۳۴۴۰۱۱/۰۵ افزایش یافت و برای سایر کشورها همچنان صفر می باشد . بیشترین میزان ایجاد تجارت به کشور مصر و کمترین میزان به کشور آفریقای جنوبی تعلق دارد .

جدول (۳) مقدار تولید محصولات منتخب در سالهای ۸۸-۸۰ (بر حسب تن)

ردیف	نام محصول	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۱	پرتقال	۱۸۷۸۵۵۰	۱۸۸۰۰۰۰	۱۸۹۰۰۰۰	۲۱۲۹۴۷۰	۲۲۵۳۲۱۰	۲۴۰۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰۰	۲۶۱۹۷۴۰	۲۷۱۳۲۴۰
۲	گریپ فروت	۳۶۶۲۵	۳۶۰۰۰	۳۷۰۰۰	۴۹۶۴۴	۵۳۹۲۲	۵۱۰۰۰	۴۸۰۰۰	۴۵۹۳۳	۵۰۷۲۲

مأخذ: وزارت بازرگانی، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

تولید داخلی پرتقال در کشور ایران با نرخ رشد ۳/۵۷ درصد از ۱۸۷۸۵۵۰ تن در سال ۱۳۸۰ به ۲۷۱۳۲۴۰ تن در سال ۱۳۸۸ افزایش یافت. بیشترین مقدار تولید مربوط به سال ۱۳۸۸ و کمترین مقدار مربوط به سال ۱۳۸۰ بوده است.

جدول (۴) صادرات پرتقال به برخی از کشورهای جهان در سالهای ۸۸-۸۰

ردیف	نام کشور	سال ۱۳۸۰		سال ۱۳۸۱		سال ۱۳۸۲		سال ۱۳۸۳		سال ۱۳۸۴	
		وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)
۱	ترکمنستان	۲۸۴۸	۵۳۸	۱۲۱۴	۳۳۴	۲۷۳۶	۷۸۹	۳۶۹	۱۱۳	۲۹۴	۱۵۷
۲	آذربایجان	۲۲۳۷	۴۰۳	۸۷۳	۱۷۸	۱۳۲	۳۲	۱۶	۴	۶۸	۱۶
۳	ازبکستان	۳۴۷	۶۳	۱۸۱	۴۴	۲۹۶	۸۵	۱۳۹	۳۵	۴۱	۲۵
۴	امارات متحده عربی	۲۶۷	۴۸	۱۰۳	۱۴	۱۲۹	۵۵	۳۱	۲۵	۴۳۸	۲۰۰
۵	ترکیه	۱۸۶	۳۴	-	-	۹۹	۶۲	۱۷	۴	۳۵	۲۱
۶	قزاقستان	۱۰۲	۱۸	۶۱۲	۱۴۱	۶۳۷	۱۷۱	۶۸	۱۹	۴۲۷	۲۵۲
۷	عراق	۹۰	۱۶	۲	۰/۳۳۱	۱۶۸۰۸	۳۶۰۱	۱۸۶۷۹	۹۲۰۲	۱۸۶۰۳	۱۰۷۸۵
۸	تاجیکستان	۸۱	۱۵	۵۶	۱۵	۱۰۳	۲۶	۷۹	۴۰	۲۱	۱۳
۹	ارمنستان	۷۹	۱۴	۱۳	۳	۱۳	۴	۵۵	۱۵	۱۲۰	۴۸
۱۰	فدراسیون روسیه	۴۴	۸	۹	۲	۳۹	۱۰	۶۰	۳۳	۴۹	۲۸

مأخذ: وزارت بازرگانی، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

جدول (۵) واردات پرتقال به ایران در سالهای ۸۰-۸۸

ردیف	نام کشور	سال ۱۳۸۵		سال ۱۳۸۶		سال ۱۳۸۷		سال ۱۳۸۸	
		وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)
۱	مصر	۱۰۴۱۰	۴۴۸۷	۷۶۴۳۹	۳۲۳۶۹	۳۷۴۸۱	۱۶۶۲۴	۵۷۱۹۵	۳۱۲۶۲
۲	آفریقای جنوبی	۱۴۸۵۶	۶۹۰۸	۷۷۶۳	۳۳۸۲	۷۹۲۳	۳۲۴۵	۱۸۴۲۲	۱۱۶۹۴
۳	امارات متحده عربی	۳۸۳۸۵	۱۷۵۷۸	۱۲۵۶۱	۵۱۱۸	۱۹۲۰۹	۹۳۳۶	۳۹۷۶۰	۲۱۷۳۳
۴	ترکیه	۲۲۱۴	۶۷۸	۲۲۷۰۷	۶۸۹۲	۵۲۵۷	۲۲۴۷	۲۹۶۵۸	۱۵۲۳۰
۵	چین	-	-	۱۲۲	۴۹	۱۳۸۸۸	۶۰۸۶	۳۸۱۱	۱۹۷۶
۶	بحرین	-	-	-	-	۷۹۲	۳۸۹	۷۲	۳۶
۷	جمهوری عربی سوریه	-	-	۱۴۶۵	۵۷۴	۶۲	۲۰	-	-
۸	اسپانیا	-	-	-	-	-	-	۴۹۶	۳۳۳
۹	قبرس	-	-	-	-	-	-	۶۹۱	۳۸۶
۱۰	کانادا	-	-	-	-	-	-	۴۲۳	۲۱۴

مأخذ: وزارت بازرگانی، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

گریپ فروت :

تولید داخلی گریپ فروت در کشور ایران در طی سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۸ دارای نوساناتی بوده است ، به گونه ای که تولید گریپ فروت در سال ۱۳۸۰ ، ۳۶۶۲۵ تن بوده و این مقدار با نرخ رشد منفی ۱/۷۱ درصد در سال ۱۳۸۱ به میزان ۳۶۰۰۰ تن تنزل پیدا کرده اما مجدداً در سال ۱۳۸۲ با نرخ رشد مثبت ۲/۷۸ درصد به ۳۷۰۰۰ تن افزایش یافت و این سیر صعودی تا سال ۱۳۸۴ ادامه داشت به گونه ایی که تولید داخلی با نرخ رشد ۸/۶۲ درصد به سطح ۵۳۹۲۲ تن رسید . اما باز هم این افزایش پایدار نبود و در سال ۱۳۸۵ با نرخ رشد منفی ۵/۴۲ درصد به مقدار ۵۱۰۰۰ تن کاهش یافت و این کاهش تا سال ۱۳۸۷ ادامه داشت اما مجدداً در سال ۱۳۸۸ تولید داخلی گریپ فروت به میزان ۵۰۷۲۲ افزایش یافت . بیشترین مقدار تولید مربوط به سال ۱۳۸۴ و کمترین مقدار مربوط به سال ۱۳۸۱ بوده است .

صادرات گریپ فروت ایران نیز به برخی از کشورهای جهان که عمده صادرات به آنها صورت گرفته در طول دوره دارای نوساناتی بوده است که به شرح زیر می باشد :

در سال ۱۳۸۰ میزان صادرات گریپ فروت ۸ تن بوده است که از این مقدار تنها امارات متحده عربی به میزان ۵ تن و ارمنستان به میزان ۳ تن سهم برده اند . در سال ۱۳۸۱ میزان صادرات به ۲۷/۹۸۴ تن افزایش یافت که در این بین بلوروس (روسیه سفید) با ۲۰ تن بیشترین و قزاقستان با ۰/۹۸۴ تن کمترین مقدار را به خود اختصاص دادند . در سال ۱۳۸۲ نیز صادرات ایران به میزان ۳۷/۴۳۸ تن افزایش یافت که بیشترین مقدار مربوط به امارات متحده عربی با ۲۸ تن و کمترین مقدار مربوط به قزاقستان با ۰/۱۶۸ تن بوده است . در سال ۱۳۸۳ نیز صادرات ایران همچنان در حال افزایش بود و به ۴۹ تن رسید که بیشترین مقدار سهم امارات متحده عربی با ۳۹ تن و کمترین مقدار به طور مشترک سهم دو کشور انگلستان و عراق با ۱ تن بوده است . در سال ۱۳۸۴ مجدداً صادرات گریپ فروت به میزان ۲/۸۸۲ تن کاهش یافت و تنها دو کشور قزاقستان و کویت به ترتیب به میزان ۲ و ۰/۸۸۲ تن سهم برده اند . در سال ۱۳۸۵ باز هم صادرات گریپ فروت افزایش یافت و به ۴/۳۲۶ تن رسید که بیشترین مقدار به عراق با ۳ تن و کمترین مقدار به امارات متحده عربی با ۰/۱۱ تن اختصاص یافت . در سال ۱۳۸۶ مجدداً صادرات گریپ فروت به میزان ۳/۷۵ تن کاهش یافت که در این بین بیشترین مقدار سهم ارمنستان با ۲ تن و کمترین مقدار سهم آلمان با ۰/۷۵ تن بوده است . اما در سال ۱۳۸۷ صادرات به میزان ۶ تن افزایش یافت که به امارات متحده عربی ۴ تن و به ترکمنستان ۲ تن تعلق گرفت . در سال ۱۳۸۸ صادرات گریپ فروت به میزان چشمگیری کاهش یافت و به ۰/۰۹۴ تن رسید که تنها شامل حال ترکمنستان شده است .

جدول (۶) واردات گریپ فروت

ردیف	نام کشور	سال ۱۳۸۵		سال ۱۳۸۶		سال ۱۳۸۷		سال ۱۳۸۸	
		وزن (تن)	ارزش(هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش(هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش(هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش(هزار دلار)
۱	ترکیه	-	-	۲۳۳	۷۰	۱۳۷۲	۵۶۳	۲۹۸۹	۱۴۷۷
۲	چین	-	-	-	-	۷۹	۲۸	۳۱۳	۲۲۰
۳	آفریقای جنوبی	-	-	-	-	-	-	۱۷۹	۱۴۳
۴	اسپانیا	-	-	-	-	-	-	۲۰	۱۱
۵	امارات متحده عربی	-	-	-	-	-	-	۰/۱	۰/۱

مأخذ: وزارت بازرگانی، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

طی سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۵ میزان واردات گریپ فروت ایران صفر بوده است، اما در سال ۱۳۸۶ به ۲۳۳ تن افزایش یافت که تنها متعلق به کشور ترکیه بوده است. در سال ۱۳۸۷ این افزایش ادامه داشت و به ۱۴۵۱ تن رسید که در این میان تنها ترکیه به میزان ۱۳۷۲ تن و چین به میزان ۷۹ تن سهم برده اند. در سال ۱۳۸۸ مجدداً واردات گریپ فروت افزایش یافت و به ۳۵۰۱/۱ تن رسید که بیشترین مقدار سهم ترکیه با ۲۹۸۹ تن و کمترین مقدار سهم امارات متحده عربی با ۰/۱ تن بوده است.

کشش تقاضای واردات گریپ فروت در طی سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۶ برای کلیه کشورهای منتخب صفر می باشد. لذا تقاضای گریپ فروت برای کلیه کشورها در این سالها بی کشش یا کم کشش است، به این معنی که عکس العمل مصرف کننده از لحاظ مقدار تقاضای گریپ فروت، کمتر از تغییرات به وجود آمده در قیمت آن می باشد. در سال ۱۳۸۷ کشش تقاضای گریپ فروت برای ترکیه به ۰/۶۹ افزایش یافت و برای سایر کشورها صفر بوده است. لذا کشش تقاضای ترکیه و سایر کشورها بی کشش می باشد. در سال ۱۳۸۸ نیز کشش تقاضای گریپ فروت برای ترکیه و چین به ترتیب به میزان ۰/۷۳ و ۰/۴۳ افزایش یافت و برای سایر کشورها صفر بوده است. در نتیجه کشش تقاضای گریپ فروت برای ترکیه، چین و سایر کشورها بی کشش می باشد.

سطوح تغییرات تعرفه برای دو محصول پرتقال در طی سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۹۰ با هم برابر است، بدین صورت که تغییرات تعرفه در سال های ۱۳۸۰ (صفر)، ۱۳۸۱ (-۱۳۸)، ۱۳۸۲ (۳)، ۱۳۸۳ (۵)، ۱۳۸۴ (-۵)، ۱۳۸۵ (-۱۵)، ۱۳۸۶ (۱۵) و برای سالهای ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ (صفر) می باشد. همچنین سطوح تغییرات تعرفه برای محصول گریپ فروت در طی دوره مورد بررسی به شرح زیر می باشد:

تغییرات تعرفه در سال های ۱۳۸۰ (صفر)، ۱۳۸۱ (-۱۳۸)، ۱۳۸۲ (۳)، ۱۳۸۳ (-۵) و برای سالهای ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ (صفر) می باشد.

جمع بندی:

سیاستهای تعرفه ای کشور فاقد برنامه ریزی دراز مدت و دستخوش تصمیمات کوتاه مدت سالانه بوده است. تعرفه ها در هر سال دچار کاهش و یا افزایش بوده است، به طوری که این نوسان ها بدون در نظر گرفتن توان رقابتی و حساسیت تولید به محصولات منتخب سرایت داده شده است. بجزء در سالهای انتهایی که ثابت بوده و باعث کاهش یا افزایش تولید شده است. نظام تعرفه ای باثبات برای فعالان عرصه تجارت کشور و تعامل با کشورهای دیگر بسیار ضروری است، نوسان تعرفه باعث ایجاد ابهام و سردرگمی برای فعالان عرصه تجارت و از میان رفتن شفافیت و پیش بینی ناپذیر شدن نظام تعرفه ای برای کشورهای خواهان برقراری روابط تجاری با ایران می شود. به عبارت دیگر نوسانات چشم گیر در نرخ های تعرفه، تصمیم گیری های بلند مدت تولید کنندگان داخلی و طرف های تجاری ایران را با ریسک درآمدی زیادی مواجه می کند و باعث فرار سرمایه از بخش کشاورزی به سایر بخش ها در داخل و کاهش تمایل شرکای تجاری ایران جهت گسترش مبادلات تجاری با کشور در سطح بین المللی می گردد. نکته اساسی دیگر، بهره نگرتن کشور از ابزارهای متنوع تعرفه ای در رژیم تعرفه ای کشور است، در حالی که با توجه به ویژگی فصلی بودن تولیدات کشاورزی و کافی نبودن تولید داخلی برخی محصولات در شرایط فعلی، یکی از مشکلات مبتلا به نظام کنونی تعرفه ها تک ابزاری بودن این رژیم است، به طوری که وضع تعرفه برای این قبیل محصولات را با مشکل روبه رو کرده است. موفقیت یک رژیم تعرفه ای هر چند منطقی و هدفمند تا حد زیادی به نحوه اجرای آن و برخورداری از ابزارهای متنوع بستگی دارد. مرور وضعیت فعلی نظام تعرفه ای کشور در بخش کشاورزی نشان می دهد که نظام کنونی تعرفه های کشاورزی بر پایه سیستم تک ابزاری (تعرفه ارزشی) بنا شده است. تجربه سالیان گذشته نشان می دهد که این ابزار نتوانسته است به طور مؤثر و کارآمد از تولیدات داخلی حمایت کند. ناکارآمدی ابزار تعرفه ها در سالیان گذشته در سایه انواع ابزارهای غیر تعرفه ای و سیاستهای ارزی مستتر شده و تلاش برای کارآمد کردن آن صورت نگرفته است. اما شفافیت رژیم تجاری کشور، به عنوان پیش شرط لازم برای تعامل با اقتصاد جهانی، حذف ابزارهای غیر تعرفه ای و سیاستهای ناپایدار ارزی را ضروری ساخته است که خوشبختانه در سالهای اخیر شاهد پیشرفتهایی در این باره بوده ایم. لذا ابزار تعرفه ای اهمیت فراوانی در حمایت از تولیدات داخلی یافته است و چنانچه وضع تعرفه ها بخواهد برمدار سالیان گذشته با کمترین هوشمندی و دقت صورت گیرد، تولیدات داخلی با آسیب جدی روبه رو خواهند شد. تک ابزاری بودن نظام فعلی تعرفه ها نیز مشکلات زیادی را به وجود آورده است و در مورد محصولاتی که تولید داخلی آنها جوابگوی مصرف داخلی نبوده است، به علت نبود سیستم تعرفه سهمیه ای و فصلی در وضع تعرفه ها برای این قبیل محصولات، سردرگمی و ابهامات اساسی پدید آمده است. از دیگر مسائل و مشکلات نظام فعلی تعرفه ها می توان به ناپایداری و نوسان سالانه آن اشاره کرد که برای فعالان عرصه تجارت معضلی اساسی به شمار می آید. عدم توجه کافی به مزیت نسبی کالاها، درجه اهمیت و حساسیت آنها در وضع تعرفه ها، استفاده نادرست از ابزارهای تعرفه ای و غیر تعرفه ای و قرار دادن نامناسب آنها در کنار یکدیگر از دیگر ایرادات وارد بر نظام فعلی تعرفه است. گرچه نگاه سیاستگذاران در کشور به بخش کشاورزی نگاه حمایتی است، ولی عملاً مشاهده می شود که حمایتهای تجاری مثبت برای مرکبات اعمال نشده است. زمانی که نرخ تعرفه افزایش پیدا می کند قاعدتاً این افزایش باعث افزایش تولید و کاهش واردات می شود و بالعکس با کاهش تعرفه، تولید کاهش و واردات افزایش می یابد. اما چگونه؟ زمانی که تعرفه افزایش می یابد تولیدکننده راغب به تولید بیشتر محصول می شود. لذا سطح زیر کشت محصول خود را افزایش می دهد. از آنجایی که مرکبات بر خلاف محصولات جالیزی بلافاصله بعد از کشت به بار نمی نشینند نیاز به کشت چندساله دارد. لذا وقتی تولیدکننده با نرخ بالای تعرفه مواجه

می شود اقدام به کشت نهال مرکبات می کند. به این امید که این افزایش تعرفه برای چند سال پایدار بوده و میزان واردات کم خواهد شد. زیرا با افزایش نرخ تعرفه از تولیدکنندگان داخلی حمایت می شود.

اما زمانی که نرخ تعرفه کاهش می یابد تقریباً مصادف با تولید زیاد محصول مرکبات در آن سالهاست. به گونه ای که با کاهش تعرفه، میزان واردات همزمان با افزایش تولید در کشور افزایش می یابد. لذا در بعضی اوقات با افزایش تولید و واردات علاوه بر تأمین تقاضای مورد نیاز مردم، با افزایش ضایعات محصول در کشور مواجه می شویم. از طرفی در تمام فصول سال محصول مرکبات برداشت نمی شود و زمان بهره برداری آن از آبان شروع می شود.

از سال ۱۳۸۳ به منظور تنظیم بازار میوه و جلوگیری از نوسانات قیمت و عرضه، یک رشته اقدامات از قبیل تخصیص اعتبار و اعمال تعرفه فصلی به منظور حمایت از تولید داخلی مرکبات با توجه به فرا رسیدن دوره برداشت محصول صورت گرفت. برای مثال، در این ارتباط تعرفه واردات مرکبات که تولید داخلی آن از آبان به بازار عرضه می شود، افزایش یافت و از اول اسفند با توجه به افزایش مصرف و به منظور حمایت از مصرف کنندگان، تعرفه واردات این محصولات کاهش می یابد تا مشکلی برای تأمین مرکبات در ایام نوروز بوجود نیاید. تأمین میوه و مرکبات این ایام و جلوگیری از نوسانات قیمت، خرید و ذخیره سازی و بازگشت تعرفه واردات مرکبات از اول اسفند به تعرفه های قبلی اقداماتی است که برای مقابله با نوسان قیمت به اجرا در می آید.

بر این اساس، زمانی که تولید میوه داخلی رو به اتمام است، دولت اقدام به واردات مرکبات با تعرفه پایین می کند. در آستانه تولید انواع میوه، علی رغم افزایش تعرفه واردات، زمینه کاهش قیمت داخلی آن محصولات فراهم شده و به بازارهای داخلی و خارجی عرضه می شود. با اجرای موفقیت آمیز اعمال تعرفه فصلی، در فصل تولید میوه و با هدف حمایت از کشاورزان داخلی، نرخ تعرفه به گونه ای تنظیم می شود که جریان واردات کم شود و بالعکس پس از پایان فصل برداشت محصول، سیاست کاهش تعرفه اتخاذ می شود. در دوره زمانی برداشت میوه در کشور با تعرفه بالا از تولید حمایت و در خارج از دوره زمانی فصل برداشت به منظور جلوگیری از کمبود میوه در بازار، تعرفه کاهش می یابد.

بر اساس مقررات صادرات و واردات سال های مختلف حقوق ورودی پرتقال، نارنگی، لیمو و گریپ فروت متغیر است. با توجه به تصمیمات اتخاذ شده حقوق ورودی پرتقال و نارنگی از نیمه دوم بهمن تا پایان اردیبهشت سال بعد ۴ درصد ارزش است و در مابقی ماههای سال ۴۵ درصد می باشد. حقوق ورودی اتخاذ شده برای پرتقال و نارنگی طی سالهای ۸۴ الی ۸۸ به دلیل یکسان بودن نرخ تعرفه، یکسان می باشد. تعرفه واردات مرکبات از مجموع سود بازرگانی و حقوق گمرکی بدست می آید که با استفاده از داده های گمرک و مقررات صادرات و واردات می توان به این امر دست یافت.

در مورد میزان تولید پرتقال با تعرفه بالای ۱۸۰ درصد در سال ۸۰، ۱۸۷۸۵۵۰ تن بوده است که این نرخ بالای تعرفه و میزان تولید، وارداتی به همراه نداشته اما به میزان ۶۲۸۱ تن صادرات داشته است. در سال بعد با کاهش چشمگیر تعرفه مواجه بوده ایم که تا سال ۹۰ ادامه داشته است و و علی رقم این نرخ پایین میزان تولید همچنان در حال افزایش بوده است به گونه ای که صادرات این محصول را داشته اما وارداتی نداشته ایم. اما از سال ۸۴ همزمان با افزایش تولید با افزایش واردات مواجه بوده ایم. به این صورت که در سال ۸۸ با همان نرخ تعرفه ۴۵ درصد و با میزان تولید ۲۷۱۳۲۴۰ تن، ۱۵۰۵۲۸ تن واردات داشته ایم. تفسیر این موضوع بدین صورت است که افزایش سطح زیر کشت در سالهای با نرخ بالای تعرفه، افزایش تولید را برای سالهای آینده به همراه داشته است بدین صورت که در سالهای بعد اگرچه با نرخ پایین تعرفه مواجه بوده ایم اما میزان تولید داخلی همچنان سیر صعودی داشته به گونه ای که علاوه بر صادرات و تأمین تقاضا برای پرتقال، واردات پرتقال نیز جهت مصارف دیگر از جمله مصرف در صنایع غذایی و بهداشتی به صورت کنسانتره، آب میوه، مواد شوینده و ... صورت گرفته است.

اما گریپ فروت نیز به مانند سه محصول ذکر شده در سال ۸۰ با نرخ تعرفه بالا به میزان ۱۸۰ درصد رو به رو بوده و میزان تولید آن نیز ۳۶۶۲۵ تن بوده است. از سال ۸۱ الی ۸۴ با کاهش نرخ تعرفه ۴۰ درصدی با افزایش تولید به میزان ۵۳۹۲۲ تن مواجه بوده ایم. اما از سال ۸۵ مجدداً با کاهش تولید رو به رو بوده ایم که این کاهش در سال ۸۸ جبران شد و به میزان ۵۰۷۲۲ تن رسید و در کنار آن صادرات نیز به داخل کشور همچنان صورت می گرفت. تولیدات داخلی تا سال ۸۵ پاسخگوی نیاز مصرف کنندگان در فصول مورد تقاضا بوده است اما از سال ۸۶ واردات گریپ فروت به داخل کشور صورت گرفت که تا سال ۸۸ همراه با افزایش بود و در راستای آن صادرات کاهش یافت.

از وضعیت و روند سالهای مورد بررسی سیاستهای تعرفه ای به طور خلاصه می توان موارد زیر را نتیجه گیری کرد:

- ۱- تعرفه های کشاورزی و در راستای آن مرکبات بر مبنای راهبردی دراز مدت و پایدار بنا نشده و تابع تصمیمات کوتاه مدت سالانه است.
- ۲- روند تعرفه های کشاورزی با اصول اعلام شده برنامه های توسعه کشور همراهی کافی نداشته است.
- ۳- در استفاده توأم از ابزارهای تعرفه ای و غیر تعرفه ای دقت کافی نشده است.
- ۴- سیستم موجود تعرفه ها بسیار ساده است و در صورت کاهش تعرفه ها در غیاب ابزارهای غیر تعرفه ای قادر به حمایت منطقی از تولیدات داخلی در مقابل واردات نیست.
- ۵- در وضع تعرفه برای مرکبات به اصل مزیت نسبی و توان رقابتی محصولات توجهی نشده است.

پیشنهادهای:

مهمترین و اساسی ترین شرط یک نظام بهینه تعرفه ای، طراحی آن بر مبنای راهبردی درازمدت است. در این نوع راهبرد، جهتگیری ها و برنامه های درازمدت وزارت جهاد کشاورزی، مزیت نسبی محصولات، اولویت بندی محصولات از نظر درجه ارزیابی و اشتغال زایی، راهبردی بودن کالاها و ارتباط آنها باعث امنیت غذایی معین و مشخص است. در این نوع راهبرد جهتگیری ها و برنامه های دراز مدت وزارتخانه بر مبنای وضعیت تولید، بازار داخلی و جهانی محصولات بنا شده است و بر مبنای آن به راحتی می توان کالاها را به لحاظ درجه اهمیت و حساسیت برای کشور تقسیم بندی کرد و با توجه به اهمیت و حساسیت کالا برای کشور، سیاست تعرفه ای در مورد آنها اعمال نمود. چنانچه سیاست و نظام تعرفه ای بر پایه چنین راهبردی بنا شود، مسلماً دارای حداقل نوسانهای سالانه خواهد بود. چنین نظامی با توجه به اینکه شرایط تولید و بازار داخلی و جهانی را در درون خود دارد، با در نظر گرفتن درجه اهمیت و حساسیت کالاها، می تواند از تولیدات داخلی حمایت مؤثر و منطقی به عمل آورد.

با تعرفه زیاد، سیستم حمایتی از تولیدکنندگان افزایش می یابد که این به نفع تولیدکننده است. با افزایش تعرفه، تولید کننده سطح زیرکشت محصول خود را افزایش می دهد. در نتیجه در سالهای بعد با کاهش تعرفه تولید افزایش، واردات افزایش و همچنین همزمان با افزایش تعرفه و واردات ممکن است با افزایش ضایعات مواجه باشیم. لذا برای برطرف شدن و یا کاهش این امر نیاز به یک نظام بهینه تعرفه است.

با این حال در نظر گرفتن همه عوامل بالا در یک نظام بهینه تعرفه چنانچه با اجرایی ضعیف همراه شود، آثار مثبت زیادی به بار نخواهد آورد. تجربه کشورهای پیشرفته دنیا نشان می دهد که این گروه کشورها از ابزارهای متنوع تعرفه ای به منظور حمایت موثر و منطقی در اجرای نظام تعرفه ای خود سود می برند. از این رو لازم است در یک نظام بهینه تعرفه ای شیوه اجرا و بهره گیری از

ابزارهای متنوع برای موفقیت این نظام در نظر گرفته شود. با توجه به آنچه گفته شد، موارد زیر برای برقراری یک نظام بهینه تعرفه کشاورزی پیشنهاد می‌شود:

- ۱- طراحی نظام تعرفه ای بر مبنای راهبردی دراز مدت با در نظر گرفتن موضوع مهم عضویت در سازمان جهانی تجارت.
- ۲- برقراری یک نظام تعرفه ای با حداقل نوسانهای سالانه.
- ۳- طراحی یک نظام تعرفه ای با توان حمایت مؤثر و منطقی از تولیدات داخلی.
- ۴- ایجاد یک نظام تعرفه ای انعطاف پذیر و دارای قابلیت لازم برای گسترش مبادلات تجارت ترجیحی.
- ۵- استفاده از انواع ابزارهای متنوع تعرفه ای در نظام تعرفه ای به ویژه تعرفه فصلی.
- ۶- اصلاح قوانین و مقررات صادرات و واردات کشور و کاهش رویه های صادراتی و وارداتی و حذف کلیه موانع غیر تعرفه ای و غیر فنی
- ۷- الزام وزارت بازرگانی و گمرکات کشور به ایجاد سازو کارها و سیستم های لازم به منظور اجرای ابزارهای متنوع تعرفه ای نظیر تعرفه فصلی و سهمیه ای.
- ۸- در بعضی از ماههای سال که غالباً مصادف با دوره برداشت محصولات فوق یعنی مرکبات است، قیمت محصولات در کف است. وزارت بازرگانی در صورت در اختیار داشتن انبار و سردخانه می تواند اقدام به خرید و ذخیره سازی نماید تا این ذخایر در ماههای پرتقاضای سال مورد استفاده و توزیع قرار گیرد.

منابع:

- فریاد رس، ولی اله و مقدسی، رضا، ۱۳۸۴، بررسی روشهای مختلف کمی سازی موانع غیر تعرفه ای و محاسبه معادل تعرفه ای محصولات کشاورزی، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۵۲، صفحات ۶۴-۶۵
- فیض آبادی، یاسر و مقدسی، رضا، ۱۳۸۶، تحلیل روند حمایت تعرفه ای بخش کشاورزی در ایران طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۶۳، مجله علمی - پژوهشی علوم کشاورزی، شماره ۱، صفحات ۱۵-۱۴ و ۲۰-۱۸
- گیلانپور، امید، ۱۳۸۳، چگونگی استفاده از تعرفه برای حمایت از بخش کشاورزی، کشاورزی و جهانی شدن اقتصاد، مجموعه مقالات نخستین همایش کشاورزی و توسعه ملی، جلد سوم، صفحات ۷۹۸-۷۸۲
- اسماعیلی، فاطمه، ۱۳۸۶، بررسی مزیت نسبی تولید مرکبات در استان مازندران، پایان نامه کارشناسی، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی قائمشهر
- زمانی، نرگس، ۱۳۸۶، بررسی عوامل موثر بر نوسان سطح زیر کشت پرتقال در استان مازندران، پایان نامه کارشناسی، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی قائمشهر
- منقبتی، زهرا، ۱۳۸۶، بررسی عوامل موثر در توسعه صادرات مرکبات ایران، پایان نامه کارشناسی، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی قائمشهر

Baldwin, R. (1970), Non Tariff distortions in international Trade, Brookings In situation, 1970, Washington.
Gilan pour, (2006), challenges of Iran's Agriculture sector in Accession process to the WTO, Eighth European Trade study meeting, 2006, Vienna.

Gumede, v. (2000), Import performance and Import Demand Functions for South Africa, TIPS working paper, No9.

Hillman, j.s. (1991), Technical barriers to agricultural trade, west view press, 1991, Boulder.

- Jachial and Teljeure. (1998), Free Trade Between south Africa and The European union Quantitative Analysis, TIPS working Paper, No. 11, July.
- Miljkovic D. (2004), Trade Liberalization and changing compensation and quality of imports in Japan was import markets, southern Agricultural Economics Association, 2004, SAEA Annual meetings in Tulsa, Oklahoma pp1-21.

The effect of import tariffs on citrus production growth

Niv Nozari⁽¹⁾, *Ali KianiRad*⁽²⁾, *Fatemeh G. Bhnmyry*⁽³⁾

Abstract:

Agricultural trade policy reforms in Iran and the Plan were developed in the past two decades has been unprecedented. Very important point is that the distribution of goods and tariffs in different countries is also very inharmonious. Interact and develop relationships with the global economy requires transparency, stability and flexibility is the trade regime and tariff regime. A new system designed and optimized to achieve these characteristics is essential agricultural tariffs. In order to better design the new system of agricultural tariffs, agricultural tariffs is very effective system to evaluate the structure and past status. Seasonal tariff is a tariff that is imposed at different rates in different time. Seasonal tariffs are used when the balance of supply and demand vary significantly in different seasons. Paper presented to the weaknesses and shortcomings of current system status and tariff barriers on imports of production or the past years has been done. In this study, using partial equilibrium SMART model, the effect of trade creation has been studied. In the absence of a tariff reduction without tariffs pointed tools.

JEL classification: F31, F39

Keyword: *Tariffs, tariff instruments, tools without tariffs, the trade*

1 –Niv- nozari, Assistant Professor, Faculty member of Karaj Agricultural College, Islamic Azad University.

2 – Ali kianiRad, Assistant Professor, Agricultural Planning, Economics and Rural Development Research Institute, Ministry of Jihad-e-Agriculture

3 – Fatemeh G. Bhnmyry, M.Sc student, Agricultural economics, Karaj Agricultural College, Islamic Azad University
Email: Faranegar@gmail.com